

Myasténia gravis a pandémia COVID-19 v Slovenskej republike

Peter Špalek¹, Ivan Martinka¹, Veronika Otrubová¹, Miriam Sosková², Monika Turčanová Koprušáková³, Vlastimil Serdahely⁴, Ladislav Gurčík⁵, Radovan Junas⁶, Lenka Josayová⁷, Jaroslava Kochanová⁸, Erika Šagátová⁹, Jakub Veverka¹, Bettina Renczésová¹, Emília Daňková¹⁰, Zuzana Števková¹¹, Martin Brázdik¹², Viera Holecová¹³, Janka Jurášková¹⁴, Hedviga Jakubíková¹⁵, Ján Kothaj¹⁶

¹Národné expertízne centrum pre zriedkavé neuromuskulárne ochorenia, Centrum pre neuromuskulárne ochorenia,

Neurologická klinika SZU a UNB Ružinov, Univerzitná nemocnica Bratislava

²Neurologická klinika SZU, Univerzitná nemocnica – Nemocnica svätého Michala, a. s.

³Neurologická klinika JLF UK, Univerzitná nemocnica Martin

⁴ Neurologické oddelenie, Fakultná nemocnica s poliklinikou Skalica, a. s.

⁵ Neurologické oddelenie, Nemocnica Agel Levoča, a. s.

⁶ Neurologické oddelenie, Nemocnica Svet zdravia Žiar nad Hronom, a. s.

⁷ Neurologická klinika, Univerzitná nemocnica L. Pasteura Košice

⁸ Neurologické oddelenie, Fakultná nemocnica Trenčín

⁹ Neurologické oddelenie, Dolnooravská nemocnica s poliklinikou Dolný Kubín

¹⁰ Klinika neurológie, Fakultná nemocnica J. A. Reimana Prešov

¹¹ Neurologické oddelenie, Fakultná nemocnica Trnava

¹² Neurologické oddelenie, Nemocnica s poliklinikou Prievidza so sídlom v Bojniciach

¹³ Neurologická ambulancia II, NovaMed poliklinika, Banská Bystrica

¹⁴ Neurologické oddelenie, Kysucká nemocnica s poliklinikou Čadca

¹⁵ Neurologická a algeziologická ambulancia – MUDr. Hedviga Jakubíková, Prešov

¹⁶ II. Neurologická klinika SZU, Fakultná nemocnica s poliklinikou F. D. Roosevelta Banská Bystrica

Úvod: Od začiatku roku 2020 sa globálnym zdravotným problémom stala epidémia novým koronavírusom COVID-19. Pacienti s myasténiou gravis (MG) sú považovaní za skupinu s vyšším rizikom závažnejšieho priebehu infekcie z viacerých dôvodov: vyšší priemerný vek pacientov s MG, dlhodobá imunosupresívna (IS) liečba u ťažších foriem MG, u niekoľkých pacientov sa manifestovala akútna myasténia gravis so slabosťou bulbárneho svalstva a/alebo respiračného svalstva súčasne so vznikom koronavírusovej infekcie. Pacienti s dlhodobou MG môžu byť ohrození exacerbáciou vyvolanou infekciou COVID-19, najmä v prípadoch, ak došlo k neodôvodnenému výraznému zníženiu dávok imunosupresívnej liečby. Zároveň sme predpokladali, že u pacientov v dobrom klinickom stave (remisia, minimálna manifestácia) prebieha infekcia COVID-19 podobne ako u ostatnej populácie.

Ciele práce: Zistiť vplyv infekcie COVID-19 na klinický priebeh MG. Posúdiť závažnosť priebehu infekcie COVID 19 u MG pacientov. Identifikovať rizikové faktory pri ťažších priebehoch infekcie COVID-19, vrátane úmrtí, u pacientov s MG.

Materiál a metodika: Informácie o prekonaní infekcie COVID-19 a jej priebehu sme zisťovali u pacientov s MG dispenzarizovaných v Centre pre neuromuskulárne ochorenia a na ďalších kooperujúcich neurologických pracoviskách v Slovenskej republike (SR). Metódou štúdie bol retrospektívny rozbor zdravotnej dokumentácie pacientov. Analyzovali sme pacientov s MG, ktorí prekonali COVID-19 do 31.3.2021. Sledovali sme tieto parametre: vek v čase vzniku infekcie COVID-19, pohlavie, imunopatogenické formy MG, stav MG počas infekcie COVID-19, spôsob liečby MG, závažnosť priebehu infekcie COVID-19, výskyt exacerbácií MG a myastenických kríz v priebehu infekcie COVID-19, výskyt komorbidít u MG pacientov.

Výsledky: Infekcia COVID-19 sa na Slovensku v sledovanom období potvrdila u 75 pacientov s MG, u 30 mužov (40,0%) a 45 žien (60,0%). Najčastejšie sa infekcia COVID-19 vyskytla vo veku 50-70 rokov u 32 pacientov (42,7%), vo veku nad 70 rokov u 24 pacientov (32,0%) a vo veku do 50 rokov u 19 pacientov (25,3%). 44 pacientov (58,7%) malo AChR séropozitívnu late-onset MG, 17 pacienti (22,7%) mali AChR séropozitívnu early-onset MG, dvojito séro-negatívna MG bola diagnostikovaná u 9 pacientov (12,0%), MG asociovaná s tymómom (MGAT) u 3 pacientov (4,0%) a anti-MuSK pozitívna MG u 2 pacientov (2,6%). Lahší priebeh infekcie COVID-19 bez potreby hospitalizácie a oxygenoterapie sme zaznamenali u 51 pacientov (68,0%). Ťažký priebeh sme zistili u 24 pacientov (32,0%), z nich 10 pacienti (13,3%) vyžadovali umelú ventiláciu pľúc (UVP). Zomreli 12 pacienti (16,0%), 9 zomreli na respiračné zlyhanie pri bilaterálnej SARS-Cov-2 bronchopneumónii. 3 pacienti exitovali pre závažné komorbidity (2x akútne kardiálne zlyhanie; 1x rozsiahly glioblastóm mozgu). Exacerbácia MG sa v priebehu infekcie COVID 19 vyskytla len u 4 pacientov (5,3%). Ani u jedného MG pacienta počas infekcie COVID-19 nevznikla myastenická kríza. Vo veku pod 50 rokov mali ťažší priebeh infekcie COVID-19 len traja pacienti (15,8%). Závažný priebeh covidovej infekcie a vysoký výskyt komorbidít sme zaznamenali u 11 pacientov (45,8%) vo vekovej skupine nad 70 rokov, 7 pacienti z nich zomreli. Ťažší priebeh infekcie COVID-19 sme zaznamenali u 6 MG pacientov s nedostatočne kompenzovanou MG (novo diagnostikovaná MG s výraznou symptomológiou, exacerbovaná MG).

Záver: Ako najvýznamnejšie rizikové faktory ťažkého priebehu infekcie COVID-19 sme identifikovali vek nad 70 rokov

a výskyt komorbidít, tieto zistenia sú rovnaké ako u bežnej populácie. Ťažší priebeh infekcie COVID-19 mali niekoľkí pacienti s nedostatočne kompenzovanou MG. U pacientov s MG bola prognosticky rozhodujúcim faktorom pre priaznivý priebeh infekcie COVID-19 včasne diagnostikovaná, správne liečená a dobre kompenzovaná MG. Dôsledné dodržiavanie protiepidemických opatrení a vakcinácia majú zásadný význam pre všetkých MG pacientov, kriticky najdôležitejšie sú u pacientov nad 70 rokov a u pacientov s viacerými komorbiditami.

Kľúčové slová: myasthenia gravis, infekcia COVID-19, rizikové faktory, prognóza

Myasthenia gravis and COVID-19 pandemic in Slovak Republic

Introduction: Since the beginning of the year 2020, the COVID-19 pandemic has become a new global health problem. Patients with myasthenia gravis (MG) are considered to be at higher risk of a more severe COVID-19 infection course because of several reasons: higher mean age of MG patients, long-term immunosuppressive (IS) treatment in more severe MG forms, manifest bulbar and/or respiratory muscles weakness at the onset of COVID-19 infection. MG patients may be at risk of exacerbations caused by the infection itself and/or due to incorrect management - reduction of immunosuppressive therapy doses. However, we assumed that MG patients in clinical and pharmacological remission and with minimal MG symptoms have a probability of developing clinical signs of COVID-19 infection similar in their severity to the signs in the rest of the population.

Objectives: To evaluate the effect of COVID-19 infection on the MG course in our patients. To determine the COVID-19 infection course in MG patients. In cases with significant severe COVID-19 course to identify the risk factors.

Material and methods: We actively sought the information about overcoming the COVID-19 infection and its course in MG patients followed-up at Centre for Neuromuscular Disorders in cooperation with some other Neurological Departments in the Slovak Republic. The method of the study was a retrospective analysis of patients' medical records. We analyzed MG patients who overcame COVID-19 prior to March 31st, 2021. We monitored several parameters in the medical records: age at the onset of COVID-19 infection, sex, MG immunopathogenic form, MG status at the onset of COVID-19 infection, MG treatment, COVID-19 infection severity, occurrence of MG exacerbations and myasthenic crises associated with COVID-19 infection, occurrence of comorbidities in MG patients.

Results: We identified 75 MG patients with COVID-19 infection, 30 men (40.0%) and 45 women (60.0%). The COVID-19 infection occurred most frequently at the age of 50-70 years in 32 patients (42.7%), at the age over 70 years in 24 patients (32.0%) and at the age under 50 years in 19 patients (25.3%). 44 patients (58.7%) had AChR seropositive late-onset MG, 17 patients (22.7%) had AChR seropositive early-onset MG, double seronegative MG was diagnosed in 9 patients (12.0%), thymoma-associated MG (MGAT) in 3 patients (4.0%) and anti-MuSK positive MG in 2 patients (2.6%). We found a mild course of COVID-19 infection with no need for hospitalization and for oxygen therapy in 51 MG patients (68.0%). A severe COVID-19 course was found in 24 patients (32.0%). 10 patients (13.3%) required artificial lung ventilation. Twelve patients (16.0%) died, nine out of them due to respiratory failure caused by SARS-Cov-2 bilateral bronchopneumonia. 3 patients died because of severe comorbidities (acute cardiac failure in 2 patients; extensive glioblastoma tumour in 1 patient). MG exacerbations associated with COVID-19 infection occurred only in 4 patients (5.3%). None of MG patients has developed a myasthenic crisis during COVID-19 infection. In the group of 19 MG patients under the age of 50 only 3 patients (15.8%) had a more severe course of COVID-19 infection. We noticed the most severe course of COVID-19 infection mainly in the age group over 70 years in 11 patients, who also had a higher occurrence of comorbidities. In patients with insufficiently compensated MG (new cases of generalized MG or MG exacerbations) at the onset of COVID-19 infection we recorded a severe course of COVID-19 infection in 6 MG patients and a milder course in 7 MG patients.

Conclusion: We identified in MG patients as the most significant risk factors for the severe course of COVID-19 infection the age over 70 years and the occurrence of comorbidities. These findings are similar to those in general population. MG patients with insufficiently compensated generalized MG had a more severe course of COVID-19 infection. Early diagnosed, properly treated and well-compensated MG was in our patients prognostically the most important factor for the favourable course of COVID-19 infection. Adherence to epidemiological measures and vaccination are essential for all MG patients, critically most important in MG patients over 70 years of age and in MG patients with multiple comorbidities.

Key words: myasthenia gravis, COVID-19 infection, risk factors, prognosis

Neurológia 2021; 16 (2): 66-71

Úvod

Od začiatku roku 2020 sa globálnym zdravotným problémom stala pandémia ochorenia COVID-19 (coronavirus disease 2019), spôsobená novým koronavírusom SARS-CoV-2 (severe acute respiratory syndrome coronavirus 2). Pri tejto infekcii môže imunitná odpoveď hostiteľa zahŕňať protilátkami sprostredkovaný zápal a cytokínovú búrku, čo má hlavný dopad na priebeh infekcie a prognózu¹. Rizikovými faktormi závažného priebehu COVID-19 je vyšší vek a koincidencia komorbidít ako sú kardiovaskulárne ochorenia, diabetes mellitus, obezita, artériová hypertenzia, fajčenie a chronická obštrukčná choroba pľúc/bronchiálna astma^(2,3).

Myasthenia gravis (MG) je autoimunitne sprostredkovaná porucha neuromuskulárnej transmisie⁴. Existujú určité dôvody pre predpoklad, že infekcia COVID-19 môže mať u pacientov s MG komplikovanejší priebeh ako u bežnej populácie⁽⁵⁾:

1. Väčšina pacientov s MG je vo vyššom veku nad 60 rokov a má jednu alebo viac komorbidít.
2. Väčšina pacientov s MG je liečená dlhodobou imunosupresívnou liečbou, ktorá je pri akútnom vzniku MG ochorenia a pri ťažších exacerbáciách ordinovaná vo vysokých dávkach. U niektorých pacientov môže suprimovaná imunita prispieť k rozvoju závažnej covidovej bronchopneumónie. Kortikosteroidy vo vysokých dávkach v liečbe MG môžu mať tromboembolický potenciál

a v spolupôsobení s vírusom SARS-CoV-2 v niektorých prípadoch viesť k embolizácii do a. pulmonalis

3. Isuficiencia bulbárneho a/alebo respiračného svalstva u pacientov s akútnym vznikom MG alebo pri náhlej exacerbácii MG je spojená s rizikom závažného priebehu infekcie COVID-19.
4. Klinicky nedostatočne kompenzovaná MG pri nesprávnej liečbe, nízkych dávkach kortikosteroidov a/alebo imunosupresív je tiež spojená s možnosťou závažnejšieho priebehu infekcie COVID-19. Náhle a neodôvodnené výrazné zníženia dávok kortikosteroidov a/alebo imunosupresívneho preparátu predstavujú najkritickejšie situácie - závažné exacerbácie MG súčasne s veľmi závažným priebehom infekcie COVID-19⁽⁶⁾.

Hypoteticky nepriaznivý vplyv na závažnosť myastenickej symptomatológie môžu mať niektoré lieky používané v liečbe COVID-19 (napr. imunostimulačný preparát izoprinozín)⁷.

U pacientov v dobrom klinickom stave (klinická a farmakologická remisia, minimálna klinická manifestácia) na nízkej udržiavacej dávke niektorého z imunosupresívnych preparátov (azatioprin, cyklosporín, cyklofosfamid) je odôvodnené očakávať podobný priebeh a závažnosť infekcie COVID-19 ako u ostatnej populácie.

Ciele štúdie

1. Zistiť, aký vplyv mala infekcia COVID-19 na priebeh MG u našich pacientov
2. Posúdiť závažnosť priebehu infekcie COVID 19 u MG pacientov
3. Identifikovať rizikové faktory u pacientov s MG s ťažkým priebehom infekcie COVID-19 vrátane úmrtí

Materiál a metodika

Analyzovali sme pacientov s MG, ktorí prekonalí COVID-19 do 31. 3. 2021. Všetci pacienti mali potvrdenú MG na základe klinických kritérií, pozitívneho výsledku farmakologického reparačného testu, pozitívneho titra protilátok proti acetylcholínovému receptorom (AChR) alebo svalovo špecifickej kináze (MuSK) a/alebo elektrofyziológických kritérií. U všetkých pacientov bola zároveň potvrdená infekcia COVID-19 na základe PCR alebo antigénového testu.

Informácie o prekonaní infekcie COVID-19 a jej priebehu sme získavali u pacientov s MG dispenzarizovaných v Centre pre neuromuskulárne ochorenia a na ďalších kooperujúcich neurologických pracoviskách v Slovenskej republike (SR). Metódou štúdie bol retrospektívny rozbor zdravotnej dokumentácie pacientov.

Sledovali sme niekoľko parametrov:

- Vek v čase vzniku infekcie COVID-19

- Pohlavie
- Imunopatogenická forma MG
- Klinický stav MG v čase infekcie
- Spôsob liečby MG
- Závažnosť priebehu infekcie COVID-19
- Výskyt exacerbácií MG a myastenických kríz v súvislosti s infekciou COVID-19
- Výskyt komorbidít u MG pacientov

Na základe získaných informácií sme v súbore pacientov s MG, ktorí prekonalí COVID-19, identifikovali pacientov s ľahkým a ťažkým priebehom infekcie. Analyzovali sme možné faktory nepriaznivého priebehu COVID-19.

Výsledky

Do konca marca 2021 sme identifikovali v SR 75 pacientov s MG, ktorí prekonalí COVID-19 - 30 mužov (40,0%) a 45 žien (60,0%).

Najčastejšie sa infekcia COVID-19 vyskytla vo veku 50-70 rokov u 32 pacientov (42,7%), vo veku nad 70 rokov sa vyskytla u 24 pacientov (32,0%) a vo veku do 50 rokov u 19 pacientov (25,3%) (**tabuľka 1**).

64 pacientov v našom súbore (85,4%) malo AChR séropozitívnu MG, dvojito séronegatívna MG sa zistila u 9 pacientov (12,0 %) a anti-MuSK pozitívna MG u 2 pacientov (2,6%) (**tabuľka 2**).

Výrazná väčšina 62 pacientov (82,7%) mala v čase vzniku infekcie COVID-19 stabilizovanú a dobre kompenzovanú MG (**tabuľka 3**), z nich 44 pacienti (58,7%) boli vo výbornom klinickom stave (klinická remisia, farmakologická remisia, minimálna manifestácia). Len u 13 pacientov (17,3%) sme v čase vzniku infekcie COVID-19 zaznamenali nedostatočnú kompenzáciu MG (**tabuľka 3**). Jednalo sa o pacientov s akútnou exacerbáciou MG, pacientov s akútnou novodiagnostikovanou MG a pacientov s farmakorezistentnou MG s trvalou myastenickou symptomatikou.

Liečba v našom súbore pacientov s MG v čase infekcie COVID-19 je uvedená v **tabuľke 4**. Väčšina 35 pacientov (46,7%) mala ordinovanú kombinovanú perorálnu imunosupresívnu liečbu (prednizón + imunosupresívum: najčastejšie azatioprin, prípadne cyklofosfamid alebo cyklosporín A) a inhibítora acetylcholínerázy (IACHÉ). Druhú veľkú skupinu (25 pacientov, 33,3%) tvoria pacienti, ktorí užívali len imunosupresívny preparát (obvykle azatioprin v dávke 100 mg/deň), niekedy v kombinácii s IACHÉ.

Ľahký priebeh COVID-19 bez nutnosti hospitalizácie a/alebo oxygenoterapie sme zaznamenali u 51 MG pacientov (68,0%). Patrili sem všetci pacienti, ktorí mali MG vo farmakologickej remisii na dlhodobej imunosupresívnej liečbe samotným azatiopri- nom. Ťažší priebeh s nutnosťou hospitalizácie, oxygenoterapie,

Tabuľka 1. Vek pacientov s myasténiou gravis v čase vzniku infekcie COVID-19 (M- muži, Ž- ženy)

Vek v čase vzniku COVID-19	Počet pacientov	M	Ž
0-20 rokov	0	0	0
20-30 rokov	4	0	4
30-40 rokov	6	0	6
40-50 rokov	9	3	6
50-60 rokov	14	5	9
60-70 rokov	18	8	10
70-80 rokov	20	12	8
nad 80 rokov	4	2	2

Tabuľka 2. Rozdelenie pacientov s MG a infekciou COVID-19 podľa imunopatogenetických foriem MG. (AChR - acetylcholínový receptor; MG - myasténia gravis; MGAT - myasténia gravis asociovaná s tymómom; MuSK- muscle specific kinase = svalovo špecifická kináza)

IMUNOPATOGENETICKÁ FORMA MG	Počet pacientov (%)
AChR séropozitívna early- onset MG (<50 r.)	17 (22,7 %)
AChR séropozitívna late- onset MG (>50 r.)	44 (58,7%)
MG asociovaná s tymómom (MGAT)	3 (4,0 %) 40-50 rokov (2 pac.) 50-60 rokov (1 pac.)
Anti-MuSK séropozitívna MG	2 (2,6 %)
Dvojito séronegatívna MG	9 (12,0 %) <50 rokov (3 pac.) 50-70 rokov (4 pac.) 70-80 rokov (2 pac.)

Tabuľka 3. Klinický stav pacientov s MG v čase infekcie COVID-19 v celom súbore a v skupinách s ľahším/ťažším priebehom infekcie COVID-19

KLINICKÝ STAV	Počet pacientov (%)	
	Ľahší priebeh COVID-19	Ťažší priebeh COVID-19
Klinická remisia	3 (4,1 %)	
	3	0
Farmakologická remisia	22 (29,3 %)	
	17	5
Minimálna klinická manifestácia	19 (25,3 %)	
	13	6
Dobre kompenzovaná MG	18 (24,0 %)	
	11	7
Nedostatočne kompenzovaná MG z toho exacerbácie MG	13 (17,3 %)	
	3 (4,1 %)	
	7	6

Tabuľka 4. Liečba MG v celom súbore v čase infekcie COVID-19 a v skupinách s ľahším a ťažším priebehom infekcie (IACHe - inhibitor acetylcholínerázy, IS - imunosupresíva, MG - myasténia gravis)

LIEČBA MG	Počet pacientov (%)	
	Ľahší priebeh COVID-19	Ťažší priebeh COVID-19
Žiadna liečba	3 (4,0 %)	
	3	0
Inhibitor acetylcholínerázy (IACHe)	2 (2,7 %)	
	2	0
Prednizón + IACHe	10 (13,3 %)	
	6	4
Imunosupresívum (azatioprin) + IACHe	25 (33,3%)	
	22	3
Kombinovaná IS liečba + IACHe -eculizumab	35 (46,7 %) -1 pac.	
	18	17

resp. umelej pľúcnej ventilácie (UPV) sme zaznamenali u 24 pacientov (32,0%). UPV vyžadovali 10 pacienti, z nich 9 zomreli - u všetkých bolo príčinou úmrtia respiračné zlyhanie pri bilaterálnej koronavírusovej bronchopneumónii (jeden 63 ročný pacient mal súčasne aj legionelovú pneumóniu). Traja pacienti zomreli z iných príčin. U 42 ročného pacienta bez potreby UPV došlo k náhlemu kardiálnemu zlyhaniu. 56 ročná pacientka bola prepustená v stabilizovanom stave po prekonaní COVID-19 do ambulantnej starostlivosti, ale o niekoľko dní zomrela za nejasných okolností. Sťažovala sa na silné bolesti brucha a opakovane zvracala. Hospitalizáciu a odporúčané vyšetrenia odmietla. 73 ročný pacient s pozitívnym testom na COVID-19 zomrel na v nemocnici, mal rozsiahly inoperabilný tumor mozgu v terminálnom štádiu.

U 4 pacientov (5,3%) v našom súbore došlo k exacerbácii MG pri infekcii COVID-19. U 2 pacientov sme zlepšenie myastenickej symptomatológie dosiahli úpravou dávok imunosupresívnych preparátov. 2 pacienti vyžadovali intervenčnú imunoterapiu

5 dňovou kúrou intravenóznym imunoglobulínom (IVIg). U 68 pacientov (90,7%) nedošlo k zhoršeniu klinickej myastenickej symptomatológie počas infekcie COVID-19. Ani u jedného pacienta sme nezaznamenali vznik myastenickej krízy v priebehu infekcie COVID-19.

U troch pacientov (4,0%) bola exacerbácia MG primárnym dôvodom k hospitalizácii, počas ktorej sa pacienti infikovali vírusom SARS-CoV-2.

V našom súbore sme sledovali rizikové faktory u MG pacientov, ktorí mali ťažší priebeh COVID-19. Závažný priebeh COVID-19 sme zaznamenali najčastejšie v skupine 11 MG pacientov (45,8%) vo veku nad 70 rokov, z nich 7 pacienti zomreli. Ťažší priebeh COVID-19 mali 18 MG pacienti vo veku nad 60 rokov. V skupine pacientov pod 50 rokov sa ťažší priebeh infekcie vyskytol len u 3 pacientov (15,8 %). Vekové zastúpenie pacientov v skupinách s ľahším a ťažším priebehom COVID-19 je uvedené v tabuľke 5.

Tabuľka 5. Vekové zastúpenie pacientov v skupinách s ľahším a ťažším priebehom COVID-19

Vek v čase infekcie COVID-19	Ľahší priebeh infekcie (%)	Ťažší priebeh infekcie (%)
<50 rokov	16 (84,2 %)	3 (15,8 %)
50-70 rokov	22 (68,8 %)	10 (31,2 %)
>70 rokov	13 (54,2 %)	11 (45,8 %)

5 pacienti (20,8%) s ťažším priebehom COVID-19 mali minimálne jednu komorbiditu, až u 19 pacientov (79,2 %) bola prítomná závažná polymorbidita. Vyšší výskyt komorbidít v skupine s ťažším priebehom COVID-19 koreloval s vyšším vekom pacientov. V skupine pacientov s ťažším priebehom infekcie COVID-19 sme zaznamenali nasledovné komorbidity:

- Artériová hypertenzia (17 pacienti)
- Diabetes mellitus 2. typu na perorálnych antidiabetikách a/alebo inzulíne (10 pacienti)
- Obezita (9 pacienti)
- Ischemická choroba srdca (8 pacienti)
- Stav po infarkte myokardu (4 pacienti)
- Fibrilácia predsiení (2 pacienti)
- Zhubné nádory (4 pacienti)
- Astma bronchiale (2 pacienti)
- Stav po embolizácii do a. pulmonalis (1 pacient)
- Reumatoidná artritída (1 pacient)

V skupine s ľahším priebehom infekcie COVID-19 sme mierne dekompenzovanú MG zaznamenali u 7 pacientov (13,7%), v skupine s ťažším priebehom COVID-19 sa vyskytovala nedostatočná kompenzácia príznakov u 6 pacientov (25,0%). Klinický stav MG v predchorobí v skupinách s ľahším a ťažším priebehom infekcie COVID - 19 je uvedený v **tabuľke 3**.

Všetci pacienti s ťažším priebehom COVID-19 mali generalizovanú myastenickú symptomatológiu. Pacienti v skupine s ťažším priebehom infekcie COVID-19 užívali častejšie kortikosteroidy (samotné alebo v kombinácii s imunosupresívom) v porovnaní s pacientmi s ľahším priebehom infekcie (21 pacientov, 84,0% versus 24 pacientov, 47,1%). Ľahký priebeh COVID-19 mali pacienti na udržiavacej imunosupresívnej liečbe azatioprínom, obvykle v dávke 100 mg denne. Liečba MG v skupine pacientov s ľahším a ťažším priebehom COVID-19 je uvedená v **tabuľke 4**.

Diskusia

Špalek na začiatku pandémie COVID-19 publikoval odporúčania pre rôzne situácie, s ktorými budú neurológovia konfrontovaní u pacientov s MG a súčasťou infekciou COVID-19⁽⁸⁾. V Centre pre NMO sme stav viacerých pacientov s MG a infekciou COVID-19 riešili aj v telemedicínskych konzultáciách s viacerými lôžkovými pracoviskami a neurologickými ambulanciami. Cieľom našej práce bolo v kooperácii s neurológmi v SR, ktorí sa venujú myasténii gravis, analyzovať v spoločnom súbore pacientov dopad infekcie COVID-19 na priebeh MG a identifikovať rizikové faktory pre nepriaznivý priebeh covidovej infekcie, vrátane úmrtí.

Problematike COVID-19 u pacientov s MG sa venovali viaceré práce. Prvé práce boli kazuistiky alebo súbory s malým počtom pacientov^(9, 10, 11). Podľa výsledkov týchto a ďalších prác je zrejme, že priebeh COVID-19 u pacientov s MG je variabilný a závisí od viacerých faktorov, resp. ich kombinácií. Anand et al. referovali, že z celkového počtu päť pacientov mali dvaja pri infekcii COVID-19 respiračné zlyhanie s nutnosťou UPV, tretí vyžadoval oxygenoterapiu⁽¹⁰⁾. Naopak Rein et al. uvádzajú

kazuistiky troch MG pacientov s miernym priebehom COVID-19 bez závažnejších komplikácií¹¹. Brazílski autori v štúdiu zo septembra 2020 uvádzajú, že v súbore 15 hospitalizovaných MG pacientov 13 pacienti (86,7%) vyžadovali hospitalizáciu na jednotke intenzívnej starostlivosti, 11 pacienti (73,3%) vyžadovali UPV, 5 pacienti (33,3%) bolo liečených pre exacerbáciu MG v súvislosti s infekciou COVID-19 metódami intervenčnej imunoterapie (4x IVIg, 1x plazmaferéza), 5 pacienti (33,3%) zomreli⁽¹²⁾. Muppidi et al. uverejnili v októbri 2020 výsledky z medzinárodného registra pacientov s MG, ktorí prekonali COVID-19 (CARE-MG)¹³. Z 91 registrovaných myastenikov mali až 36 pacienti (40,0%) exacerbáciu MG alebo myastenickú krízu v súvislosti s COVID-19, z nich 24 MG pacienti (26, 0%) zomreli v súvislosti s infekciou COVID-19⁽¹³⁾.

V protiklade k výsledkom Muppidiho et al. sme v našom súbore 75 MG pacientov ťažší priebeh infekcie COVID-19 zaznamenali len u 24 pacientov (32,0%) a UPV vyžadovali len 10 pacienti (13,3%). V našom súbore zomreli 12 pacienti (16,0 %), z nich 9 (12,0%) v kauzálnej súvislosti s infekciou COVID-19, u 3 pacientov (4,0%) boli príčinou úmrtia pridružené komorbidity.

Exacerbáciu MG v súvislosti s infekciou COVID-19 sme zaznamenali len u 4 pacientov (5,3 %). Tento výrazný rozdiel oproti vysokému výskytu exacerbácií MG uvádzaných vo vyššie citovaných prácach^(12,13) je spôsobený faktom, že tieto práce analyzovali pacientov s ťažkými formami MG, ktoré vyžadovali hospitalizáciu. Jednalo sa nielen o pacientov s ťažkým priebehom MG, ale obvykle súčasne s ťažkým priebehom infekcie COVID-19, čo vysvetľuje nepriaznivé výsledky týchto štúdií^(12,13). Na rozdiel od nášho súboru MG pacientov, v uvedených prácach neboli analyzovaní ambulantne liečení pacienti s ľahkými formami MG, u ktorých podľa našich skúseností, aj podľa pozorovaní Reina et al., prebiehala infekcia COVID-19 s podstatne ľahším priebehom, pacienti nevyžadovali hospitalizáciu⁽¹¹⁾. V našej štúdiu sme analyzovali pomerne veľký súbor 75 MG pacientov za relatívne dlhé časové obdobie (jeden rok), do ktorého boli zahrnutí všetci identifikovaní pacienti s diagnostikovanou MG a súčasťou infekciou COVID-19. Klinický najľahší priebeh infekcie COVID-19 sme zaznamenali u MG pacientov vo farmakologickej remisii na dlhodobú udržiavajúcu imunosupresívnu liečbu azatioprínom (obvykle 100 mg/deň).

Jakubíková et al. publikovali štúdiu 93 pacientov dispenzarizovaných s MG v ČR s potvrdenou infekciou COVID-19⁽¹⁴⁾. Ťažkú bronchopneumóniu spôsobenú COVID-19 zaznamenali u 35 pacientov (37,6%), v súvislosti s COVID-19 zomrelo 10 pacientov (10,7%), exacerbácie MG v súvislosti s infekciou COVID-19 sa vyskytli u 14 pacientov (15,1%).

Na pomerne priaznivom priebehu infekcie COVID-19 u našich MG pacientov a najmä na nízkom výskyte exacerbácií MG len u 4 pacientov (5,3%) sa rozhodujúcou mierou podieľala veľmi dobrá klinická kompenzácia MG u vysokého počtu pacientov pred ochorením na infekciu COVID-19. V našom súbore sme ťažší priebeh COVID-19 zaznamenali len u pacientov s generalizovanou MG. Ani u jedného MG pacienta v SR sme nezaznamenali vznik myastenickej krízy v priebehu infekcie COVID-19.

Veľmi dobrý klinický stav výraznej väčšiny myastenikov v SR je dôsledkom včasného určenia správnej diagnózy, rýchlo indikovanej adekvátnej liečby v účinných dávkach, v prípade potreby intervenčnej imunoterapie (IVIg, plazmaferéza) a v indikovaných prípadoch tymektómie (hyperplázia týmu, tymómy) a kvalitnej dispenzarizácie pacientov s MG nielen v Centre pre neuromuskulárne ochorenia, ale aj na ďalších pracoviskách v SR⁴.

Ako závažné rizikové faktory nepriaznivého priebehu infekcie COVID-19 u pacientov s MG sme identifikovali vysoký vek a výskyt jednej a najmä viacerých komorbidít. Vysoký vek a komorbidita sú významné rizikové faktory pre závažný priebeh infekcie COVID-19 aj u bežnej populácie^(2,3).

Ako rizikový faktor sa javí nedostatočná kompenzovaná MG, ktorá sa vyskytla častejšie v skupine s ťažším priebehom COVID-19 v porovnaní so skupinou s ľahším priebehom (25,0% vs 13,7%). Aj v súbore MG pacientov z ČR sa ako rizikový faktor ťažkého priebehu COVID-19 identifikovala nedostatočná kompenzácia MG a preexistujúca respiračná insuficiencia so signifikantne nižšími hodnotami úsilnej vitálnej kapacity v predchorobí⁽¹⁴⁾.

Jakubíková et. al.⁽¹⁴⁾ identifikovali ako rizikové faktory nepriaznivého priebehu infekcie COVID-19 liečbu vyššími dávkami kortikosteroidov v predchorobí a recentnú liečbu rituximabom. Žiadny z našich MG pacientov a súčasťou infekciou COVID-19 nebol liečený rituximabom. Nízke udržiavacie dávky kortikosteroidov a dávky imunosupresívnych preparátov nemali vplyv na závažnosť priebehu COVID-19⁽¹⁴⁾. V našom súbore pacienti s ťažším priebehom infekcie užívali častejšie kortikosteroidy ako pacienti s ľahším priebehom COVID-19 (87,5% vs 46,9%). V prípade exacerbácie MG počas infekcie COVID-19 neodporúčame zvyšovať dávky kortikosteroidov, ale ordinovať liečbu IVIg⁽⁸⁾. Dávky kortikosteroidov sa neodporúčajú zvyšovať ani v úvode liečby COVID-19 s cieľom potlačiť rozvoj cytokínovej búrky⁽¹⁵⁾. V našom súbore sme klinicky najľahší priebeh infekcie COVID-19 zaznamenali u MG pacientov vo farmakologickej remisii na udržiavacej imunosupresívnej liečbe azatioprínom (obvykle 100 mg/deň).

Záver

Ako najvýznamnejšie rizikové faktory ťažkého priebehu infekcie COVID-19 u 75 pacientov s MG v našom súbore sme identifikovali vyšší vek nad 70 rokov a výskyt komorbidít. U MG pacientov mladších ako 50 rokov bol priebeh infekcie COVID-19 vo väčšine prípadov mierny.

Literatúra

1. Iwasaki A, Yang Y. The potential danger of suboptimal antibody responses in COVID-19. *Nat Rev Immunol.* 2020; 20 (6): 339-341.
2. Booth A, Reed AB, Ponzo S, et al. Population risk factors for severe disease and mortality in COVID-19: A global systematic review and meta-analysis. *PLOS ONE* 16(3): e0247461. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0247461>
3. Wolff D, Nee S, Hickey NS, Marscholke M. Risk factors for Covid-19 severity and fatality: a structured literature review. *Infection* 2021; 49 (1): 15–28.
4. Špalek P. Myasténia gravis. *Cesk Slov Neurol N* 2008; 71/104 (1): 7-24.
5. Guidon AC, Amato AA. COVID-19 and neuromuscular disorders. *Neurology* 2020; 94 (22): 959-969.
6. Gilhus NE, Romi F, Hong Y, Skeie GO. Myasthenia gravis and infectious disease. *J Neurol* 2018; 265:1251-1258.
7. Gummi RR, Kukulka NA, Deroche CB, Govindarajan R. Factors associated with acute exacerbation of Myasthenia Gravis. *Muscle Nerve* 2019; 60 (6):693-699.
8. Špalek P. Myasténia gravis a pandémia COVID-19. *Neurol prax* 2020; 21 (2): 142.
9. Singh S, Govindarajan R. COVID-19 and generalized myasthenia gravis exacerbation: A case report. *J Neurol Neurosurg* 2020;196: 106045. doi: 10.1016/j.clineuro.2020. 106045. Epub 2020 Jun 25.

V porovnaní s výsledkami viacerých publikovaných prác sme v našom súbore MG pacientov zaznamenali ťažký priebeh infekcie COVID-19 u nízkeho počtu pacientov. Hospitalizáciu s oxygenoterapiou a v 10 prípadoch aj s UPV pre závažnosť infekcie COVID-19 vyžadovali 24 pacienti s MG (32%). V kauzálnej súvislosti s koronavírusovou infekciou zomreli 9 pacienti s MG, traja zomreli z iných príčin. 51 MG pacientov (68%) malo mierny priebeh infekcie COVID-19 bez nutnosti hospitalizácie. Exacerbácia MG počas infekcie COVID-19 vznikla len u 4 pacientov. Myastenická kríza sa počas infekcie COVID-19 nevyskytla ani u jedného pacienta. Klinicky najľahší priebeh infekcie COVID-19 sme zaznamenali u MG pacientov vo farmakologickej remisii na udržiavacej imunosupresívnej liečbe azatioprínom.

Včasne diagnostikovaná, správne liečená a klinicky dobre kompenzovaná MG, optimálne v klinickej alebo farmakologickej remisii, sú z prognostického hľadiska rozhodujúce pre priaznivý priebeh infekcie COVID-19. U všetkých pacientov s MG je významné dodržiavanie protiepidemických opatrení a vakcinácia, kriticky najdôležitejšie sú u pacientov nad 70 rokov a u pacientov s viacerými komorbiditami. Pacienti s MG majú byť prednostne vakcinovaní proti infekcii vírusom SARS-CoV-2. Riziko komplikácií infekcie COVID-19 u pacientov s MG vysoko prevyšuje potenciálne riziko vedľajších reakcií po očkovaní proti COVID-19⁽¹⁶⁾. Závažnejšiu kontraindikáciu proti tejto vakcinácii sme nezaznamenali ani u jedného pacienta s MG. V Centre pre neuromuskulárne ochorenia sme už na jar 2021 iniciovali pozitívnu vakcinačnú kampaň pre pacientov s myasténiou gravis, ale aj pre pacientov s ďalšími autoimunitnými neuromuskulárnymi ochoreniami (chronická inflamatórna demyelinizačná polyneuropatia, multifokálna motorická neuropatia, multifokálna akvirovaná demyelinizačná senzitivná a motorická neuropatia, Lambert-Eatonov myastenický syndróm, akvirovaná neuromyotónia, myozitídy). Žiadny kompletne očkovaný pacient s myasténiou gravis a ďalšími autoimunitnými neuromuskulárnymi ochoreniami nemal po vakcinácii žiadne závažnejšie vedľajšie reakcie a nebol ani infikovaný vírusom SARS-CoV-2.

Adresa pre korešpondenciu:

Doc. MUDr. Peter Špalek, PhD.
Centrum pre neuromuskulárne ochorenia
Národné expertízne centrum pre zriedkavé neuromuskulárne ochorenia
Neurologická klinika SZU a UNB
Univerzitná nemocnica Bratislava - Ružinov
Ružinovská 6, 826 06 Bratislava
e-mail: peter.spalek@seznam.cz

10. Anand P, Slama MCC, Kaku M et al. COVID-19 in patients with myasthenia gravis. *Muscle Nerve* 2020; 62: 254-258.
11. Rein N, Haham N, Orenbuch-Harroch E et al. Description of 3 patients with myasthenia gravis and COVID-19. *Neurol Sci* 2020; 5; 417:117053. doi: 10.1016/j.jns.2020.117053. Epub 2020 Jul 22.
12. Camelo-Filho AE, Silva AMS, Estephan EP et al. Myasthenia Gravis and COVID-19: Clinical Characteristics and Outcomes. *Front Neurol* September 2020; doi.org/10.3389/fneur.2020.01053
13. Muppidi S, Guptill JT, Jacob S et al. COVID-19-associated risks and effects in myasthenia gravis (CARE-MG). *Lancet Neurol.* 2020; 19 (12): 970-971.
14. Jakubikova M, Tyblova M, Tesar A et al. Predictive factors for a severe course of COVID-19 infection in myasthenia gravis patients with an overall impact on myasthenic outcome status and survival. *Eur J Neurol*, June 2021; doi.org/10.1111/ene.14951
15. Russell CD, Millar JE, Baillie JK. Clinical evidence does not support corticosteroid treatment for 2019-nCoV lung injury. *Lancet* 2020; 395:473-475.
16. Jeseňák M, Urbančíková I, Košťuriak R. Vademékum očkovania proti COVID-19. A-medi management, s.r.o. Bratislava 2021, 187 s.